

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

“...ลัทธิชาตินิยมอาจเป็นเหตุแห่งสงครามหรือเป็นกำแพงคุ้มกัน
รักษาสันติภาพและความเจริญก้าวหน้าได้ทั้งสองอย่าง ถึงแม้จะ
มีผลร้ายเป็นชั้นที่สองอยู่ที่ เราก็ไม่สามารถจะหาไม่ให้เห็นใน
คุณค่าของลัทธิชาตินิยมเสียทีเดียว สำหรับอิสระภาพและความ
กลมเกลียวทางจิตใจ ความภาคภูมิใจในประเทศของตน การแข่ง
ขันกันในการสร้างคุณงามความดี สร้างวัฒนธรรมของชาติ ความ
ประพฤตินันดีของรัฐบาล การค้นคว้าทางวิทยาการ ศิลปกรรมและ
วรรณคดี เหล่านี้ ลัทธิชาตินิยมจะทำให้ได้อย่างน่าพอใจ และจะ
ให้ความสำเร็จอย่างงดงามที่สุด” (Herbert Hoover ช้างถึงใน
หลวงวิจิตรวาทการ, 2507.)

เป็นการแน่นอนว่า ในจิตใจของชนชาติไทยเราเองมีชาตินิยมอยู่เป็นอันมาก เราจึง
สามารถครองตัวของเรามาจนกระทั่งถึงบัดนี้ได้ วีรบุรุษผู้กู้ชาติและขยายอาณาจักรของไทยให้
ไพศาล เช่น พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พ่อขุนผาเมือง พ่อขุนรามคำแหง สมเด็จพระนเรศวรมหาราช
สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก แม่ทัพนายกองและทหารผู้
กล้าหาญของไทย ตลอดจนถึงพลเรือนที่ได้สร้างเกียรติประวัติอันยิ่งใหญ่ไว้ให้แก่ชาติ เช่น
ชาวบ้านบางระจัน ฯลฯ ส่วนแต่เป็นชาตินิยมทั้งสิ้น

และตามประวัติศาสตร์ของชาติไทยเรา ถ้าเป็นเวลาวางศึกสงคราม เราเป็นเสรีนิยมอย่าง
มาก แต่ถ้าเข้าที่คับขันถึงเสียบ้านเสียเมือง ลักษณะชาตินิยมก็มีขึ้นมาและเราก็ต่อสู้อย่างเสียสละ
จริง ๆ แต่อย่างไรก็ดี ลักษณะชาตินิยมที่เรามีกันมาในสมัยก่อนๆ เป็นแต่เพียงสัญชาตญาณที่เกิด
ขึ้น โดยมิได้สั่งสอนหรืออบรมกันให้ถูกวิธี การสั่งสอน อบรม หรือเผยแพร่ลัทธิชาตินิยมอย่างมีวิธี
การ เพิ่งจะมีขึ้นจริงจังในสมัยรัชกาลที่ 6 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ คือ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ที่เราอาจจะกล่าวได้ว่า ทรงเป็นพระเทพบิดรแห่งลัทธิชาตินิยมใน

ประเทศไทย บทพระราชนิพนธ์ พระบรมราชาธิราช และพระราชกรณียกิจทั้งหลาย เป็นการปลูกให้ชาวไทยตื่นตัวในเรื่องชาติ ให้แลเห็นความสำคัญของชาติ และคุณค่าแห่งความเสียสละเพื่อชาติ ตั้งแต่นั้นมา ลัทธิชาตินิยมก็ได้รับการปลูกฝังอย่างดีในประเทศไทย (หลวงวิจิตรวาทการ, 2505)

จะเห็นได้ว่า ในสังคมอำนาจนิยมดังเช่นประเทศไทยแต่เดิมนั้น เป็นสังคมที่ต้องมีการรบพุ่งกับประเทศใกล้เคียง เช่น ขอม หรือพม่าอยู่เสมอ การปลูกเร้าลัทธิชาตินิยมจึงมีอยู่ตลอด ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ต่างกันแต่ว่าในอดีตนั้น การปลูกเร้าลัทธิชาตินิยมแสดงออกในลักษณะที่รุนแรง มีการต่อสู้โดยใช้กำลัง และต้องเสียสละพลีชีพเพื่อชาติ ในขณะที่การปลูกฝังลัทธิชาตินิยมในยุคหลัง เช่น ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นการปลูกฝังในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ให้ประชาชนค่อยๆซึมซาบการปลูกฝังเหล่านั้น โดยผ่านสื่อหลักๆในยุคสมัยดังกล่าว เช่น ผ่านสื่อหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

จากการศึกษาเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยสามารถจำแนกสาเหตุหลักในการปลูกฝังลัทธิชาตินิยมที่คล้ายคลึงกัน ระหว่างรัฐบาลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กับรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ออกได้เป็น 3 ประการใหญ่ๆคือ การเผชิญหน้ากับคลื่นความคิดทางการเมืองจากต่างประเทศ การเกิดสงคราม และปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ

1) การเผชิญหน้ากับคลื่นความคิดทางการเมืองจากต่างประเทศ

ถึงแม้ว่าสังคมไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะเป็นสังคมสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่พระมหากษัตริย์มีอำนาจลึทธิชาตอยู่เพียงพระองค์เดียวดังเช่นรัชกาลก่อนๆ แต่ด้วยเงื่อนไขและปัจจัยหลายประการ ทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่สามารถที่จะใช้พระราชอำนาจของพระองค์สั่งการทุกอย่างได้เต็มที่ตามพระราชประสงค์ ประชาชนของพระองค์ไม่เหมือนกับประชาชนของพระมหากษัตริย์รัชกาลก่อน ที่ยึดมั่นและจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์ ทั้งนี้เป็นเพราะประชาชนในรัชสมัยของพระองค์ ได้รับการกระตุ้นให้เกิดความตื่นตัวทางการเมืองแบบตะวันตก หรือแนวคิดประชาธิปไตยนั่นเอง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงบันทึกพระราชวิจารณ์เกี่ยวกับระบบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย และสังคมนิยมเอาไว้ เพื่อแสดงให้เห็นราษฎรของพระองค์เห็นว่าประเทศสยามยังไม่พร้อมที่จะเปลี่ยนการปกครองเป็นระบอบดังกล่าว และระบอบการปกครองที่

เหมาะสมที่สุดสำหรับประเทศไทยก็คือ “ราชาธิปไตย” เพราะฉะนั้น การรักษาไว้ซึ่งแบบแผน ประเพณีอันดีของชาติ จึงเท่ากับเป็นการผดุงไว้ซึ่งความเป็นประเทศที่เจริญแล้ว (อัจฉราพร กมฺพพิสมัย, 2525.)

คำอธิบายที่สืบทอดกันมาว่า กษัตริย์คือผู้สร้างชาติ ภาระของกษัตริย์คือทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาตินั้น เมื่อถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์จึงทรง ดำรงฐานะของผู้สืบทอดเจตนารมย์ และความคงอยู่ของ “รูปแบบความเป็นไทย” ลักษณะดังกล่าว ถือเป็นการปลูกฝังลัทธิชาตินิยม โดยเน้นที่สถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงปลูกฝังให้เกิดขึ้นในหมู่ราษฎรของพระองค์ (ยุพา ชุมจันทร์, 2519)

เช่นเดียวกับในยุคสมัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งถึงแม้จะมีการปกครองแบบ ประชาธิปไตย อยู่ก่อนแล้ว แต่การที่ประเทศต้องเผชิญกับปัญหาภายนอกประเทศ และแนวความคิดเกี่ยวกับการปกครองระบอบอื่นๆที่แทรกเข้ามา เช่น ลัทธิคอมมิวนิสต์ ก็ถือเป็นปัญหาที่ รัฐบาลไม่สามารถนิ่งเฉยมองดูปัญหาอยู่ได้ จึงได้ทำการปลูกฝังลัทธิชาตินิยมในหมู่ ประชาชนชาวไทย เพื่อดำรงความเป็นชาติไทยเอาไว้นั่นเอง

2) การเกิดสงคราม

สงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2457-2461 ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระบาท สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในขณะที่สงครามโลกครั้งที่สอง เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2482-2488 ซึ่ง ตรงกับรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีในครั้งที่หนึ่ง (พ.ศ. 2481-2487)

ในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีในครั้งที่สองนั้น (พ.ศ. 2491-2500) แม้จะไม่ได้เกิดสงครามโลกดังเช่นสมัยอื่นๆที่ผ่านมา แต่ลัทธิคอมมิวนิสต์ที่แพร่ระบาดในช่วงเวลา ดังกล่าว ก็ถือเป็นสงครามพิเศษและเป็นชนวนสำคัญในการเกิดสงครามสำคัญ ไม่ว่าจะเป็น สงครามประชาชนในจีน เวียดนาม หรือสงครามเกาหลีในปี พ.ศ. 2493 ซึ่งรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ตัดสินใจส่งทหารไปร่วมรบด้วยก็ตาม

ในรัฐบาลทั้ง 2 รัฐบาลนี้ นอกจากจะเกิดสงครามขึ้นเช่นเดียวกันแล้ว ผู้นำของทั้งสอง รัฐบาล (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และ จอมพล ป. พิบูลสงคราม) ยังได้ใช้สื่อมวลชนด้วยวัตถุประสงค์เดียวกัน คือ เพื่อชี้แจงให้เกิดความเข้าใจในหมู่ประชาชน เกี่ยวกับกรณี การนำประเทศเข้าร่วมสงครามเช่นเดียวกัน ในทั้งสองรัฐบาลด้วย

3) ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ

ในรัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้น นอกจากปัญหาการเกิดสงคราม ที่ทำให้เศรษฐกิจภายในประเทศตกต่ำลงเช่นเดียวกันแล้ว อิทธิพลของชาวจีนในด้านเศรษฐกิจ ก็นับเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นคล้ายคลึงกันในทั้งสองยุคนี้

หลังจากที่ชาวจีนได้อพยพจากผืนแผ่นดินใหญ่มาสู่ประเทศสยาม ในรัชสมัยของพระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ความสามารถในการประกอบการค้า ประกอบกับความขยัน ขันแข็ง มีความสุภาพอ่อนน้อมต่อลูกค้า มีไหวพริบ และรอบรู้ในสถานการณ์ทางการค้าเป็นอย่างดี อีกทั้งการที่ชาวไทยนิยมรับราชการมากกว่าค้าขาย ทำให้ชาวจีนประสบความสำเร็จ และเข้ามามีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจไทยได้อย่างเต็มที่ ตั้งแต่สมัยนั้นเป็นต้นมา (ยูพเรศ มิสสิแกน, 2510)

อิทธิพลในทางเศรษฐกิจของชาวจีน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ได้ส่งผลกระทบต่อเมืองมาจนถึง ในรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ทำให้การปลูกฝังลัทธิชาตินิยมในทั้งสองสมัยนี้ ถูกปลูกฝังโดย กำหนดให้ชาวจีน เป็นศัตรูตัวฉกาจของประเทศและประชาชนมาโดยตลอด

นอกจากลักษณะที่คล้ายคลึงกันแล้ว ยังมีลักษณะที่แตกต่างกันอีก 3 ประการใหญ่ๆคือ ระบบการปกครอง การให้ความสำคัญกับสถาบัน และเสรีภาพหนังสือพิมพ์

1) ระบบการปกครอง

ในรัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวประเทศไทยมีการปกครองใน ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ส่วนสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่หนึ่ง เป็นระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยกึ่งเผด็จการ ในขณะที่สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่สองนั้น การปกครองเริ่มแสดงออกในรูปแบบของประชาธิปไตยอย่างเต็มรูปแบบ

2) ควรให้ความสำคัญกับสถาบัน

ทั้งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามต่างปลุกฝังให้ประชาชนในประเทศ ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม ในการเคารพผู้อาวุโสเช่นเดียวกัน ต่างกันแต่ว่า ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ทรงปลุกฝังให้ราษฎรเคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งถือเป็นสถาบันสูงสุด ในขณะที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เน้นให้ประชาชนเห็นความสำคัญในชาติและเคารพผู้อาวุโส ซึ่งในที่นี้ก็คือ "ผู้นำ" ของประเทศ หรือจอมพล ป. พิบูลสงคราม นั่นเอง

3) เสรีภาพของหนังสือพิมพ์

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น นับว่าเป็นยุคทองของหนังสือพิมพ์ นักหนังสือพิมพ์มีเสรีภาพมากในการวิจารณ์การทำงานของฝ่ายปกครอง จึงอาจกล่าวได้ว่าในรัชสมัยของพระองค์นั้น เมื่อฝ่ายรัฐบาลปลุกฝังลัทธิชาตินิยมไปในลักษณะหนึ่ง นักหนังสือพิมพ์ฝ่ายค้านก็จะสามารถตอบโต้ความคิดนั้นได้ทันทีเช่นกัน

ซึ่งต่างจากในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่หนังสือพิมพ์ขาดเสรีภาพ หากหนังสือพิมพ์ฉบับใด หรือนักหนังสือพิมพ์คนใด เขียนบทความโจมตีหรือคัดค้านรัฐบาลก็จะได้รับโทษ หนังสือพิมพ์ในยุคนี้จึงถือว่าเป็นหนังสือพิมพ์ที่ขาดเสรีภาพมากที่สุดช่วงหนึ่งในประวัติศาสตร์หนังสือพิมพ์ไทย

จากความสำคัญของลัทธิชาตินิยมที่มีมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงลักษณะที่เหมือนและแตกต่างกันในทั้งสองรัฐบาล ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเห็นความสำคัญในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการปลุกฝังลัทธิชาตินิยม โดยในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ถือเป็นช่วงที่เหมาะสมมากที่สุดที่จะนำมาเทียบเคียงกัน เพื่อศึกษาวิเคราะห์ เกี่ยวกับแนวทางการปลุกฝังลัทธิชาตินิยมผ่านหนังสือพิมพ์ ในครั้งนี้

หากมองในแง่ของหนังสือพิมพ์ กับการปลุกฝังลัทธิชาตินิยม จะเห็นได้ว่า หนังสือพิมพ์ได้รับเอาแนวคิดเรื่องลัทธิชาตินิยมจากผู้นำประเทศในแต่ละสมัย มานำเสนอไปสู่ประชาชน โดยที่ตัว

ประชาชนเอง ก็ค่อยๆรับข่าวสารที่หนังสือพิมพ์ปลุกฝังมาเรื่อยๆ โดยไม่ได้รู้สึกว่าคุณบังคับให้รับ การปลุกฝังนั้นแต่อย่างใด จนในที่สุด ก็เปลี่ยนแปลงความคิด ค่านิยม ทัศนคติ และพฤติกรรมไปเองโดยไม่รู้ตัว ปรากฏการณ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความสำคัญ หรือบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน ที่มีต่อสังคมส่วนรวมได้อย่างชัดเจน

มีนักวิชาการหลายท่าน ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์เอาไว้แตกต่างกันไป แต่ในที่นี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกเอาเฉพาะบทบาทหน้าที่ ที่คาดว่าจะเกี่ยวข้องกับการปลุกฝังลัทธิชาตินิยม ผ่านทางหนังสือพิมพ์ 5 บทบาทด้วยกัน ดังนี้

1. บทบาทหน้าที่ในการให้ข่าวสารและชี้แจงนโยบาย ในช่วงวิกฤติสำคัญของประเทศ การรายงานเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นและการชี้แจงนโยบายเป็นเรื่องสำคัญ เพราะจะทำให้เกิดความเข้าใจในการดำเนินนโยบายต่างๆของรัฐบาล และก่อให้เกิดความร่วมมือกันในหมู่ประชาชนมากขึ้น
2. บทบาทหน้าที่ในการแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล ตลอดจนแปลความหมายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม ให้ประชาชนเข้าใจ และชี้แนะแนวทางปฏิบัติให้กับประชาชน
3. บทบาทหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ให้กับสังคม ด้วยการนำเสนอค่านิยม บรรทัดฐาน วัฒนธรรม อุดมการณ์ ซึ่งจะก่อให้เกิดการสืบทอดไปยังบุคคลรุ่นต่อไป
4. บทบาทหน้าที่ในการปลุกฝังโน้มน้าวชักจูงใจ ให้ประชาชนคล้อยตามไปกับสิ่งที่หนังสือพิมพ์นำเสนอมากที่สุด การทำหน้าที่ดังกล่าวของหนังสือพิมพ์ จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม ทำให้เกิดการยอมรับสถานภาพ และช่วยตอกย้ำปทัสถานทางสังคม
5. บทบาทหน้าที่ในการให้ความบันเทิงที่มีสาระแก่สังคม

ซึ่งบทบาทดังกล่าวเหล่านี้ ผู้วิจัยจะนำมาใช้เป็นเกณฑ์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อตอบปัญหานำวิจัย และข้อสันนิษฐานเบื้องต้นต่อไป

จากประวัติศาสตร์หนังสือพิมพ์ในยุคที่ผ่านมา แสดงให้เห็นว่า ผู้นำในอดีต ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของหนังสือพิมพ์ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว และได้นำหนังสือพิมพ์มาใช้เป็นเครื่องมือ ในการเผยแพร่ลัทธิชาตินิยมในแต่ละยุคด้วยเช่นเดียวกัน

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงที่บ้านเมืองกำลังเผชิญวิกฤตการณ์สำคัญ เช่น การเกิด สงคราม ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ ฯลฯ ด้วยแล้ว การใช้สื่อมวลชนในลักษณะของการโฆษณา ขวณเชื้อ (Propaganda) ย่อมถูกนำมาใช้อยู่บ่อยครั้ง

การโฆษณาชวนเชื่อ คือ การใช้ การแนะนำโดยอาศัยสื่อมวลชน เพื่อให้มีอิทธิพลต่อจิตใจ และอารมณ์ ความคิดเห็น และพฤติกรรมของกลุ่มชน ให้เป็นไปตามเจตนาารมณ์ของผู้โฆษณาชวน เชื้อ ไม่ว่าจะเป็นเจตนาารมณ์ในด้านการทหาร การศาสนา เศรษฐกิจ หรือ การเมือง (จิตราภรณ์ วนัสพงศ์ , 2539.)

เทคนิคในการโฆษณาชวนเชื่อมีอยู่หลากหลายวิธี เช่น การสร้างแบบฉบับ การเลือกนำ เสนอ การโกหกมดเท็จ การตอกย้ำ ฯลฯ ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกเอาเทคนิคบางข้อไป ใช้ในการวิเคราะห์วิธีการปลูกฝังลัทธิชาตินิยมด้วย ผลที่ได้จะทำให้เราสามารถทราบได้ว่า การ ปลูกฝังลัทธิชาตินิยมผ่านทางหนังสือพิมพ์ในแต่ละสมัยนั้น มีการใช้เทคนิคการโฆษณาชวนเชื่อ ด้วยหรือไม่ อย่างไร

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น หนังสือพิมพ์ที่ดูจะมีบทบาท สำคัญ และเป็นตัวแทนของหนังสือพิมพ์ในยุคนั้น ได้อย่างเด่นชัดมากที่สุด คือ หนังสือพิมพ์ไทย, สยามออบเซอร์เวอร์ (ภาษาไทย) , กรุงเทพลีเมส์ และ จีนโนสยามวารศัพท์

หนังสือพิมพ์ไทย และสยามออบเซอร์เวอร์ (ภาษาไทย) ถือเป็นเวทีสำคัญของพระบาท สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการที่จะทรงเผยแพร่ และปลูกฝังสำนึกในชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ให้บังเกิดในหมู่ราษฎรของพระองค์ ในขณะเดียวกัน หนังสือพิมพ์กรุงเทพลีเมส์ และจีนโนสยาม วารศัพท์ ก็ดูจะเป็นเวทีสำคัญ ของนักหนังสือพิมพ์ฝ่ายค้าน ในการตอบโต้และโจมตีแนวคิดที่นัก หนังสือพิมพ์ฝ่ายรัฐบาล นำเสนออยู่เสมอเช่นเดียวกัน

ข้อมูลดังกล่าว ทำให้ “ไทย” “สยามออบเซอร์เวอร์(ภาษาไทย)” “กรุงเทพลีเมส์” และ “จีนโนสยามวารศัพท์” เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีความเหมาะสม ในการที่จะนำมาใช้เป็นตัวแทน หนังสือพิมพ์ ของรัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อวิเคราะห์การปลูกฝังลัทธิ ชาตินิยมผ่านทางหนังสือพิมพ์ในยุคนั้นๆ

ส่วนในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีในครั้งที่หนึ่งนั้น เป็นช่วงเหตุการณ์เดียวกันกับสงครามโลกครั้งที่สอง หนังสือพิมพ์กลายเป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการสร้างความเข้าใจอันดีต่อประชาชน เช่นการที่รัฐบาลบังคับให้หนังสือพิมพ์ทุกฉบับลงประกาศรัฐนิยมหรือลงคำขวัญสนับสนุนให้ประชาชนเชื่อในผู้นำ เป็นต้น

ท่ามกลางสภาพดังกล่าว หนังสือพิมพ์ที่ดูจะมีบทบาทมากกว่าการเป็นกระบอกเสียงให้รัฐบาล และน่าสนใจเลือกมาศึกษามีอยู่ด้วยกัน 4 ฉบับคือ ประชาชาติ , สุภาพบุรุษ-ประชามิตร, นิกร และประมวญวัฒน์

เรื่อยมาจนถึงในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีในครั้งที่สอง สภาพ เหตุการณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ทำให้หนังสือพิมพ์ต้องตกเป็นเครื่องมือของรัฐบาล ในการปลุกฝังลัทธิชาตินิยมอีกครั้ง หนังสือพิมพ์ที่เป็นกระบอกเสียงให้รัฐบาลอย่างเด่นชัดที่สุด ได้แก่ หนังสือพิมพ์ธรรมาธิปไตย ที่มีจอมพล ป. พิบูลสงคราม ให้การสนับสนุน และ ชาวไทย ของ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ เป็นต้น

แต่ในยุคดังกล่าว ก็มีหนังสือพิมพ์อยู่บางฉบับที่พอจะพูดได้ว่ามีความกล้าที่จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล แม้จะถูกจำกัดเสรีภาพในการทำงานอยู่บ้างก็ตาม เช่น พิมพ์ไทย ของนาย อารีย์ สีวัระ, สยามรัฐ ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และ เกียรติศักดิ์ ของ ร.ท. สมพันธ์ ชันธชวณะ

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ในช่วงสมัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้น การปลุกฝังลัทธิชาตินิยมผ่านสื่อมวลชนโดยเฉพาะสื่อหนังสือพิมพ์ก็มีอยู่ให้เห็นอยู่เสมอตลอดช่วงที่ท่านเป็นนายกรัฐมนตรี เช่นเดียวกับที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปลุกฝังลัทธิชาตินิยมตลอดรัชสมัยของพระองค์

และการใช้หนังสือพิมพ์เพื่อปลุกฝังลัทธิชาตินิยมในแต่ละรัฐบาล จะมีแนวทางและเป้าหมายในการปลุกฝังอย่างไร และหนังสือพิมพ์จะมีบทบาทหน้าที่ ทิศทาง ตลอดจนวิธีการนำเสนอที่แตกต่างกันมากน้อยเพียงใดนั้น ถือเป็นประเด็นที่น่าสนใจและผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาต่อไป

ปัญหานำวิจัย

- 1) บริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในทั้งสองยุคนั้น ส่งผลกระทบต่อการปลูกฝังลัทธิชาตินิยมผ่านหนังสือพิมพ์หรือไม่ อย่างไร
- 2) การปลูกฝังลัทธิชาตินิยมผ่านทางหนังสือพิมพ์ ในทั้งสองยุคนั้นมีเป้าหมายอย่างไร
- 3) แนวทางการปลูกฝังลัทธิชาตินิยมผ่านทางหนังสือพิมพ์ ของรัฐบาลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กับรัฐบาลในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีลักษณะที่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร ในประเด็นเหล่านี้
 - 3.1 แนวคิดเกี่ยวกับลัทธิชาตินิยม
 - 3.2 บทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์
 - 3.3 วิธีการปลูกฝังลัทธิชาตินิยม
- 4) แนวทางการปลูกฝังลัทธิชาตินิยมผ่านหนังสือพิมพ์ในทั้งสองยุคนี้ มีความขัดแย้งกันเองระหว่างหนังสือพิมพ์ร่วมสมัยหรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อทราบถึงเป้าหมาย และวิธีการในการปลูกฝังลัทธิชาตินิยม ในแต่ละรัฐบาล เมื่อประเทศต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์สำคัญ
- 2) เพื่อทราบถึงบทบาทหน้าที่ และทิศทางการนำเสนอของหนังสือพิมพ์ ในกระบวนการปลูกฝังลัทธิชาตินิยม ในแต่ละรัฐบาล
- 3) เพื่อเปรียบเทียบลักษณะการนำเสนอเนื้อหาการปลูกฝังลัทธิชาตินิยมผ่านทางหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กับรัฐบาลในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม
- 4) เพื่อทราบถึงผลกระทบของบริบททางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ที่มีต่อการปลูกฝังลัทธิชาตินิยมผ่านทางหนังสือพิมพ์ในแต่ละรัฐบาล

ข้อสันนิษฐานเบื้องต้น

การปลูกฝังลัทธิชาตินิยมของรัฐบาลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กับรัฐบาลในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีการใช้หนังสือพิมพ์เพื่อการเผยแพร่ลัทธิชาตินิยมในหมู่ประชาชนเหมือนกัน

แต่ด้วยบริบททางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมที่แตกต่างกัน ทำให้เป้าหมายในการปลูกฝังลัทธิชาตินิยมในสองรัฐบาลนี้แตกต่างกัน ส่งผลให้แนวคิด วิธีการ ตลอดจนบทบาทหน้าที่ และทิศทางของหนังสือพิมพ์ในการปลูกฝังลัทธิชาตินิยม มีความแตกต่างกันไปในแต่ละรัฐบาล

ขณะเดียวกันก็อาจมีความขัดแย้งกันเองระหว่างหนังสือพิมพ์ร่วมสมัย ในการปลูกฝังลัทธิชาตินิยมผ่านทางหน้าหนังสือพิมพ์ด้วย

ขอบเขตในการวิจัย

การศึกษาแนวทางการปลูกฝังลัทธิชาตินิยมดังกล่าว จะมุ่งศึกษาเฉพาะเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ที่สะท้อนถึงแนวคิด อุดมการณ์ การปลูกฝังลัทธิชาตินิยม ซึ่งปรากฏในรูปแบบของ

- ข่าว
- บทความแสดงความคิดเห็น
- บทบรรณาธิการ
- จดหมายจากผู้อ่าน
- ภาพการ์ตูน
- นวนิยาย/เรื่องสั้น/เรื่องแปล
- เพลง/กลอน/คำขวัญ ฯลฯ

โดยผู้วิจัยจะทำการศึกษานี้ในช่วงเวลาที่มีการปลูกฝังลัทธิชาตินิยมมากที่สุด คือในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กับในสมัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

1. หนังสือพิมพ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

- 1.1 ไทย เริ่มออกเมื่อปี พ.ศ. 2451 และเปลี่ยนชื่อเป็น "พิมพ์ไทย" เมื่อปี พ.ศ. 2489
- 1.2 สยามออบเซอร์เวอร์ เริ่มออกเมื่อ พ.ศ. 2436 และเลิกกิจการเมื่อ พ.ศ. 2466
- 1.3 กรุงเทพฯเดลิเมล์ เจ้าของคือ บริษัท สยามพีเรต จำกัด เริ่มออกเมื่อปี พ.ศ. 2451 และเลิกกิจการไปในปี พ.ศ. 2476
- 1.4 จีนโนสยามวารศัพท์ เจ้าของคือ นายเชียวสุดแสง สีนุกูเรือ่ง เริ่มออกเมื่อปี พ.ศ. 2450 และเลิกกิจการไปใน พ.ศ. 2466

สาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกหนังสือพิมพ์ 4 ชื่อฉบับดังกล่าว มาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลก็ เพราะหนังสือพิมพ์ทั้งสี่ชื่อฉบับนี้ เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีอายุยาวนานครอบคลุมตลอดช่วงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ทรงเสด็จขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ. 2453 และเสด็จสวรรคตในปี พ.ศ. 2468) ทำให้มองเห็นภาพของการปลูกฝังลัทธิชาตินิยมในสมัยดังกล่าว ได้ อย่างชัดเจน เหมาะที่จะใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลมากที่สุด

และเพื่อให้มองเห็นภาพของการปลูกฝังลัทธิชาตินิยม ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยจะทำการศึกษาหนังสือพิมพ์ทั้ง 4 ชื่อฉบับดังกล่าว เฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2453 ถึงปี พ.ศ. 2468 เท่านั้น

2. หนังสือพิมพ์ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการปลูกฝังลัทธิชาตินิยมตลอดรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม กล่าวคือ ตั้งแต่ในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งที่หนึ่ง ในปี พ.ศ. 2481 เรื่อยมาจนถึงในช่วงที่จอมพล ป. พิบูลสงครามหมดอำนาจทางการเมืองการปกครองลง เมื่อปี พ.ศ. 2500 (พ.ศ. 2481-2487 และ พ.ศ. 2491-2500)

แม้ว่าสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งถือเป็นขบวนการสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การปลูกฝังลัทธิชาตินิยมกำเนิดขึ้นมาอีกครั้งนั้น จะเกิดขึ้นใน พ.ศ. 2482-2488 ซึ่งเป็นสมัยที่จอมพล ป. เป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่หนึ่งเท่านั้น แต่การศึกษาดลอดสมัยที่จอมพล ป. มีอำนาจทางการเมืองอยู่นั้น จะช่วยให้เราได้เห็นภาพรวมโดยตลอดว่า หลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองไปแล้วนั้น การ

ปลูกฝังลัทธิชาตินิยมยังคงอยู่ตลอดสมัยของจอมพล ป. พิบูลสงครามหรือไม่ หากยังคงอยู่ เป้าหมายในการปลูกฝังจะมีการเปลี่ยนแปลงไปอีกหรือไม่ อย่างไร

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการคัดเลือกหนังสือพิมพ์ เพื่อเป็นตัวแทนของหนังสือพิมพ์ ในสมัย จอมพล ป.พิบูลสงคราม ออกมาได้ 8 ชื่อฉบับ โดยแบ่งออกเป็นสองช่วง ช่วงละ 4 ชื่อฉบับ ดังนี้

2.1 สมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่หนึ่ง (พ.ศ. 2481-2487)

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาหนังสือพิมพ์ 4 ชื่อฉบับ ด้วยกันคือ

2.1.1. ประชาชาติ มีหม่อมพร้อมสุภิดา วรวรรณ ชายา ม.จ.วรรณไวทยากร วรวรรณ (ท่านวรรณ-พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิพงศประพันธ์) เป็นเจ้าของ เริ่มออกในปี พ.ศ.2475 และเลิกกิจการไปหลังสงครามมหาเอเซียบูรพา (สงครามโลกครั้งที่สอง)

2.1.2. สุภาพบุรุษ-ประชามิตร เป็นหนังสือพิมพ์ที่ นายกุลลาบ สายประดิษฐ์ เป็นผู้ดำเนินงาน เกิดจากการรวมกันของหนังสือพิมพ์สุภาพบุรุษรายวัน และหนังสือพิมพ์ประชามิตร เมื่อปี พ.ศ. 2482 จนกระทั่งเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง อุปกรณ์การพิมพ์ขาดแคลนและมีราคาสูงจึงหยุดกิจการ

2.1.3. นิกร ปีที่เริ่มผลิตนั้นไม่มีการระบุที่ชัดเจน สันนิษฐานได้ว่าผลิตก่อนการเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง โดยแต่เดิมนั้นใช้ชื่อว่า "สยามนิกร" แต่เนื่องจากนโยบายชาตินิยมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้ตัดคำว่า "สยาม" ออก เหลือแต่เพียง "นิกร"

2.1.4. ประมวลวิทยุ เป็นหนังสือพิมพ์รายวันที่เริ่มผลิตในปี พ.ศ. 2478 และเลิกกิจการไปในช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองเช่นเดียวกับประชาชาติ

2.2 สมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่สอง (พ.ศ. 2491-2500)

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาหนังสือพิมพ์ 4 ชื่อฉบับ ดังนี้คือ

2.2.1. อรรถาธิปไตย เป็นหนังสือพิมพ์ที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ให้การสนับสนุน โดยเริ่มออกเมื่อปี พ.ศ.2491 และเลิกไปในปี พ.ศ.2497

2.2.2. สยามรัฐ เป็นหนังสือพิมพ์ซึ่งดำเนินงานโดย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เริ่มออกเมื่อปี พ.ศ. 2493 เป็นหนังสือพิมพ์อีกฉบับหนึ่งที่ค่อนข้างมีอิสระจากรัฐบาล และมีอายุยาวนานมาจนทุกวันนี้

2.2.3. พิมพ์ไทย เจ้าของคือ บริษัท ไทยพานิชยการ จำกัด ภายใต้การดำเนินงานของ นายอารีย์ ลีวีระ เริ่มออกเมื่อปี พ.ศ. 2489 และนับว่าเป็นหนังสือพิมพ์ ที่ค่อนข้างจะมีอิสระจากรัฐบาลฉบับหนึ่งในยุคนั้น

2.2.4 เกียรติศักดิ์ ผู้ก่อตั้งและผู้อำนวยการคือ ร.ท.สมพันธ์ ชันชะวณะ เริ่มออกในปี พ.ศ. 2495 และเลิกไปในปี พ.ศ. 2513

เพื่อให้เห็นภาพการปลูกฝังลัทธิชาตินิยม ในสมัยดังกล่าวอย่างชัดเจนที่สุด ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาหนังสือพิมพ์ 8 ชื่อฉบับนี้ เฉพาะในปี พ.ศ.2481-2487 และ ปี พ.ศ. 2491-2500 ซึ่งจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเท่านั้น

อธิบายศัพท์

การปลูกฝัง หมายถึง การที่ผู้นำของประเทศ ได้ถ่ายทอดแนวความคิดเกี่ยวกับลัทธิชาตินิยมลงมาสู่ประชาชน ผ่านทางหนังสือพิมพ์ โดยมีความมุ่งหวังให้ราษฎรของตนรับรู้ เข้าใจ และปฏิบัติตามต่อไป

ผู้นำ หมายถึง พระมหากษัตริย์ (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว) ในการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และนายกรัฐมนตรี (จอมพล ป. พิบูลสงคราม) ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ลัทธิชาตินิยม หมายถึง การสร้างความรู้สึกรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ โดยผู้นำของประเทศ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และในสมัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

หนังสือพิมพ์ ในที่นี้ จะหมายถึงความถึงหนังสือพิมพ์ในสองยุคด้วยกัน คือ

- หนังสือพิมพ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประกอบด้วยหนังสือพิมพ์ 4 ชื่อฉบับคือ หนังสือพิมพ์ "ไทย" และ "สยามออบเซอร์เวอร์" (ภาษาไทย) ที่เป็นตัวแทนของฝ่ายรัฐบาล และหนังสือพิมพ์ "กรุงเทพเดลิเมล์" และ "จีนในสยามวารศัพท์" ที่เป็นตัวแทนของฝ่ายค้านในยุคสมัยดังกล่าว
- หนังสือพิมพ์ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม หมายถึง ประชาชาติ, สุภาพบุรุษ, ประชามิตร, ประมวลวิทยุ และนิกร ในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่หนึ่ง และ อรรมาธิปไตย, สยามรัฐ, พิมพ์ไทย และเกียรติศักดิ์ ในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่สอง

รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม หมายถึงทั้งในสมัยที่จอมพล ป. เป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่หนึ่ง (พ.ศ. 2481-2487) และในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่สอง (พ.ศ. 2491-2500)

บทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ หมายถึง บทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ ในการปลูกฝังลัทธิชาตินิยม ในแต่ละสมัย โดยทำการวิเคราะห์เฉพาะบทบาทหน้าที่ 5 ประการนี้คือ

1. หน้าที่ในการให้ข่าวสารและชี้แจงนโยบาย
2. หน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ให้กับสังคม
3. หน้าที่ในการแสดงความคิดเห็น
4. หน้าที่ในการปลูกฝัง ชักจูงใจ
5. หน้าที่ในการให้ความบันเทิงที่มีสาระแก่ประชาชน

เป้าหมายของการปลูกฝังลัทธิชาตินิยม หมายถึง ความต้องการของผู้นำในแต่ละรัฐบาลที่นำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวกับชาตินิยมผ่านทางหนังสือพิมพ์ เพื่อส่งต่อไปยังประชาชน ซึ่งจำแนกได้เป็น

- การให้ความสำคัญ หมายถึง การที่ผู้นำในแต่ละรัฐบาลนำเสนอเนื้อหาชาตินิยมโดยมุ่งเน้น ไปที่ประเด็นใดประเด็นหนึ่งมากเป็นพิเศษ เพื่อให้ประชาชนเห็นค่าของประเด็นนั้นไปพร้อมกันด้วย

- วัตถุประสงค์ แบ่งเป็น

- เพื่อคงสภาพเดิม หมายถึง การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับชาตินิยม เพื่อคงไว้ซึ่งรูปแบบความเป็นไทยเดิมๆของสังคม ซึ่งรวมไปถึงการคงสภาพเดิมในทุกๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นการคงไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นสถาบันดั้งเดิมของสังคม หรือระบอบการปกครอง ประเพณี วัฒนธรรมเดิม ก็ตาม ตัวอย่างเช่น

"...ลักษณะแห่งชาติไทยนั้นเล่า ก็มีสัญชาติแห่งชาติที่มีวัฒนธรรมอันสูงมั่งคั่งจิตใจอันสูงศักดิ์มาแต่บรรพกาล ชาตินี้ดำรงตนเป็นปึกแผ่นแน่นหนามาแต่บรรพกาลด้วยจริยะวัตรแห่งชาติที่ระภาพ และมีความรักอิสระเสรีเป็นนโยบายประจำชาติตลอดมา...ดังนั้นพุทธศาสนากับชาติไทยจึงสามารถเจริญรอยกันไปได้อย่างสนิทสนม คนไทยย่อมจะรู้สึกเสมือนหนึ่งว่าพุทธศาสนา คือชาติไทยและชาติไทยคือพุทธศาสนาเหมือนกัน..." (ประชาชาติ, 8 มีนาคม 2484)

จะเห็นได้ว่า ข้อความที่น่าเสนอเพื่อวัตถุประสงค์การคงสภาพเดิมของสังคมนั้น จะออกมาในลักษณะของการยกให้เห็นความสำคัญของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมของสังคม เพื่อให้ประชาชนผู้อ่าน เกิดความรักชาติของตนมากขึ้น ไม่อยากให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือสูญเสียความเป็นชาติไป

- เพื่อเปลี่ยนแปลง หมายถึง การที่ผู้นำหรือรัฐบาลของประเทศในเวลานั้น พยายามที่จะเพิ่มเติมประเพณี วัฒนธรรมใหม่ๆหรือตัดเอาวัฒนธรรม ประเพณีหรือสิ่งต่างๆที่ไม่เหมาะสมกับยุคสมัยออกไป เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ประเทศไทยมีความก้าวหน้าเจริญทัดเทียมอารยะประเทศมากยิ่งขึ้น โดยการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ อาจรวมไปถึงความต้องการที่จะกำจัดคนบางกลุ่มบางพวกออกไปจากสังคมไทย เช่นการกำจัดชาวจีน กำจัดพวกนิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ การกำจัดพวกคนไทยที่เอาวัดเอาเปรียบคนไทยด้วยกัน ฯลฯ ตัวอย่างเช่น

"...ในการใช้วันที่ 1 มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่ นั้น มีผู้เข้าใจผิดคิดไปว่าเป็นคติของคริสต์ศาสนา แต่ความจริงการใช้วันที่ 1 มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่ ได้เริ่มใช้กันมาก่อนพระเยซูเกิดถึง 46 ปี...ประเทศทางทิศตะวันออกที่ใช้วันที่ 1 มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่นี้ก็มีแล้ว คือ ญี่ปุ่น และจีน เราควรเปลี่ยนให้เข้าระดับสากล และดูใกล้เคียงกับคติโบราณของไทยเรามากและเป็นการยกเลิกวิธีการเอาศาสนาพราหมณ์มาคล่อมพระพุทธศาสนา..." (สุภาพบุรุษ - ประชามิตร 9 กุมภาพันธ์ 2482)

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงวันขึ้นปีใหม่เดิมของประเทศไทย ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มเติมขึ้น พร้อมทั้งอธิบายให้ประชาชนเข้าใจถึงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

"...คนไทยเราโดยมากติดนิสัยอ่อนโยนมากเกินไปจนกลายเป็นอ่อนแอ อาทิ การนั่งตามถนนหนทางหรือนั่งลงทำความเคารพ ซึ่งเมื่อชาวต่างชาติเห็นเข้าก็จะรู้สึกเหยียดหยามว่าเราเป็นชาติอ่อนแอ อันที่จริงมูลเหตุแห่งการชอบนั่งนี้ ก็คงจะเนื่องมาจากประเพณีนั่งและหมอบคลานในสมัยก่อนอย่างหนึ่ง กับการที่คนเลี้ยงเด็กมักจะชอบอุ้มเด็กไม่ให้เดินปอย ๆ อีกอย่างหนึ่ง ทั้งสองประการนี้เองที่ทำให้ไทยเป็นชาติชอบนั่งไม่เลือกที่..." (สุภาพบุรุษ - ประชามิตร 28 เมษายน 2487)

ส่วนข้อความข้างต้นนี้ เป็นตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงสภาพของสังคม โดยการตัดเอาวัฒนธรรมประเพณีเดิมๆที่ไม่เข้ากับยุคสมัย และคาดว่าจะทำให้เป็นที่รังเกียจของนานาประเทศออกไป

วิธีการปลูกฝังลัทธิชาตินิยม หมายถึง ท่าทีของนักหนังสือพิมพ์ในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับชาตินิยมตามที่ผู้นำของประเทศต้องการผ่านทางหน้าหนังสือพิมพ์ ซึ่งจำแนกได้เป็น

- ทิศทางในการนำเสนอ แบ่งเป็น
 - บวก หมายถึง การนำเสนอเนื้อหาชาตินิยมในลักษณะที่สนับสนุน และเห็นด้วยกับข้อความต่างๆที่ผู้นำของประเทศต้องการเสนอ

“...งานสร้างชาติไม่ใช่ของง่ายเอกรเช่นละเลงขนมเบื้องไม่ว่าด้วยปากหรือมือ ...ไม่ว่าการสร้างชาติไทยหรือสร้างชาติอื่นๆ ในขณะที่โลกเผชิญวิกฤตเยี่ยงปัจจุบันก็ยิ่งลำบากมากขึ้นไปอีก...รัฐบาลจึงต้องทำงานหนักและเสี่ยงอันตรายมากยิ่งขึ้น...ไม่มีผู้ใดยอมเหนื่อยเพื่อชาติได้เสมอเหมือนท่านจอมพลอีกแล้ว...” (ธรรมาธิปัติย์, 14 กรกฎาคม 2497)

- กลาง หมายถึง การนำเสนอเนื้อหาชาตินิยมในลักษณะของการให้ข้อมูลข่าวสารธรรมดา ไม่ได้แสดงที่ท่าสนับสนุนหรือคัดค้านรัฐบาล หรือผู้นำประเทศแต่อย่างใด ซึ่งส่วนใหญ่จะออกมาในรูปของข่าวนั่นเอง

- ลบ หมายถึง การนำเสนอเนื้อหาการปลูกฝังชาตินิยม ออกมาในลักษณะของการคัดค้าน ไม่เห็นด้วยกับนโยบายของผู้นำ หรือรัฐบาล รวมไปถึง การนำเสนอเนื้อหาเพื่อโจมตีศัตรูของชาติ เช่น ชาวจีน ลัทธิคอมมิวนิสต์ ฯลฯ ให้ประชาชนได้รับทราบและเกลียดชังสิ่งเหล่านั้นตามไปด้วย

“...จีนผู้นี้ช่วยโอกาสในการที่เปนครูเพื่อเพาะความไม่ชอบไทยให้เกิดขึ้นในหมู่มจีน คือเขาแสดงโอวาทเตือนนักเรียนอยู่มิได้ขาดให้รู้ตนว่าเป็นจีน, ให้รักชาติจีน, ตั้งใจมั่นคงเป็นจีน, และว่าไม่ต้องนับถือธรรมะใดนอกจากของจีนและไม่ต้องอยู่ในกฎหมายใด นอกจากกฎหมายจีน...ข้าพเจ้าไม่อยากจะกล่าวให้มากความไป แต่ข้าพเจ้าขอกล่าวว่าบุคคล

เช่นจีนผู้นี้แหละเป็นผู้ที่ข้าพเจ้าเรียกว่า“ผู้เพาะไทยผสม” และบุคคลเช่นนี้แหละจะเป็นผู้ทำให้ไทยกับจีนเกิดบาดหมางและบกพร่องในทางมิตรจิต ซึ่งมีแก่กันมาแต่โบราณกาล...” (ไทย พ.ศ. 2459)

- เทคนิคการนำเสนอ หมายถึง วิธีการที่หนังสือพิมพ์นำมาใช้ในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับชาตินิยม เพื่อให้เกิดประสิทธิผลในหมู่ประชาชนผู้อ่านมากที่สุด แบ่งเป็น
 - การอ้างเหตุผล หมายถึง การหาเหตุผล หลักฐาน มาสนับสนุนสิ่งที่ตนเชื่อถือ มักเป็นการนำเสนอความจริงหรือความคิดเห็นเพียงด้านเดียวอยู่เสมอ
 - การโจมตีศัตรู หมายถึง การเสนอเนื้อหาชาตินิยม เพื่อแสดงให้เห็นให้ประชาชนในประเทศรู้สึกร่วมกันว่าตนมีศัตรูและต้องช่วยกันป้องกันประเทศและกำจัดศัตรูเหล่านั้นออกไป ซึ่งการโจมตีศัตรูในที่นี้ จะหมายรวมถึงวิธีการสร้างแบบฉบับให้ศัตรูของตนกลายเป็นคนโหดร้ายทารุณในสายตาคนทั่วไป รวมถึงการเรียกสมญานามแทนผู้อื่นในทางลบด้วย
 - การอ้างสถาบันที่น่าเชื่อถือ อ้างบุคคลที่มีชื่อเสียงในขณะนั้นเป็นหลัก ซึ่งส่วนใหญ่จะหมายถึง การอ้างคำปราศรัย สุนทรพจน์ บทสัมภาษณ์ต่างๆ รวมไปถึงการให้ความสำคัญกับสถาบันหลักๆของประเทศ เช่น การอ้างสถาบันกษัตริย์ หรือกล่าวถึงศาสนา เป็นต้น
 - การตอกย้ำ หมายถึง การกล่าวซ้ำ หรือการเสนอเนื้อหาใดเนื้อหาหนึ่งซ้ำกันเป็นประจำ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทำให้เข้าใจถึงเป้าหมาย และแนวทางในการปลูกฝังลัทธิชาตินิยมผ่านหนังสือพิมพ์ของผู้นำประเทศแต่ละสมัย ในช่วงที่บ้านเมืองกำลังเผชิญวิกฤตการณ์สำคัญ
- 2) ทำให้เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ในการปลูกฝังลัทธิชาตินิยม ภายในช่วงระยะเวลาที่แตกต่างกัน
- 3) ทำให้เข้าใจถึงความสำคัญของสภาพเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อการปลูกฝังลัทธิชาตินิยม ของรัฐบาลในแต่ละสมัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น
- 4) เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การปลูกฝังอุดมการณ์อื่นๆ ผ่านทางหนังสือพิมพ์ต่อไป